

*Lekarozko Aroztegia
jauregiaren inguruan
egin nahi duten proiektu
urbanistikoak literatura
ere ziprztindu du.*

Telleria eta gero, zer? **liburuari buruzko polemika** ***NORK HIL NAHI DU*** ***EUSKARAZKO NOBELA*** ***BELTZA BAZTANEN?***

Fikziozko liburu bati buruz solasean aritu ziren Nafarroako Parlamentuko Hezkuntza Batzordean otsailaren 6an, ordu eta hogeita minutuz, tarteka tentsio handiz. Egoera bitxia eragin du UPNk, Lekarozko institutuko DBH4ko ikasleek irakurri duten eleberri bat jo-puntu jarritz. Ernesto Prat Urzainkiren *Telleria eta gero, zer?* (Elkar, 2017) da nobela, genero beltzekoa, eta eskuin erregionalistak salatu du zentroko irakasleek "jarrera ideologiko eta politiko batzuk inposatzeko" erabili dutela. Baina kasua aztertzen hasita, beste pista batzuk aurkitu ditugu: bailaran egin nahi duten operazio urbanistiko bat eta, agian, haren konplize izan daitekeen erdarazko nobela-sorta arrakastatsu bat.

Gorka Bereziartua Mitxelena
@boligorria

Hau erreportaje bat da, ez da nobela beltza, baina hala ere baditu bere trama eta pertsonaiak. Lehenbizikoa, Lekarozko institutuko ikasle baten ama, UPNko zinegotzia ere badena: Isabel Olave. Zentroko zuzendariarekin bildu zen bi aldiz Gabonen aurretik, *Telleria eta gero, zer?* ikasketa-programan sartu izanari buruz argibideak nahi zituen. Zuzendariak azaldu zion zentroko euskara departamentuaren erabakia zela, ea sail horrekin bildu nahi zuen. Olavek ezetz. Eta orduan hasi zen UPN Iruñetik liburuari buruzko azalpenak eskatzen. Ondoren etorri da parlamentuko agerraldia. Azkenik, urtarilaren 14an, Olavek *Diario de Navarra*-n artikulua publikatu du salatuz eleberriak Lekarozko Aroztegia proiektu urbanistikoaren “bertsio nobelatu eta partzial bat” eskaintzen duela, “haren bultzatzaileak eta kargu politikoak aipatuz eta iseka eginez”.

Gertatu denarekin harrituta dago institutuko Euskara Departamentuko burua den Kristina Fernandez Perez. Istorio honetako beste pertsonaia bat. Istorio honi buruzko beste ikuspegi bat: esplikatzen duenez, kurtso hasieran guraso guztiei bidali zitzaizen ikasturteko programazioa, irailetik zekiten *Telleria eta gero, zer?* irakurgaiaren artean zegoela; eta gurasoek onartu egin zuten programazio hori. “Gure asmoa ez zen inor mintzea”, adierazi du. Gaia politikoki erabili dutela uste du eta beste hainbeste adierazi dute otsail hasieran Mendaurren DBHI, Elizondo Lanbide Eskola IIP eta Lekaroz BHiko klaustroek *Berria*-n eta *Diario de Noticias*-en argitaratu den artikulua batean, zeinean onartezintzat jo duten gaia lekuz kanpo ateraz irakasleen erabaki pedagogikoak auzitan jartzea.

“Aroztegiaren gaia Baztanen dago, ez du liburuak ekarri”, esplikatzen du Fernandezek. Eta hemen dator trama: literaturatik, irakaskuntzatik eta ika-mika politikoetatik haragoko kontuak azaleratu baititu polemikak, adibidez, baztandar askoren kezka, Lekarozko luxuzko hotela, golf zelaia eta etxe berri asko egiteko planak eragina. Itzi Torresek, “Aroztegia... eta gero zer?” plataformako kideak, duela bi urte aldizkari honetan plazaratu zituen proiektuak eragin dituen zenbait galdera: “Zertara dator 340 biztanleko herri batera 226 etxebizitzako urbanizazioa, biztanle kopurua bikoizteko adina? Nor etorriko da hara bizitzera? Nola aldatuko ditu horrek

soziolinguistikoki herria eta bailara? Zergatik hamaseigarren herria Baztanen 800 etxe huts baino gehiago daude-nean?”.

Giro nahasia dago Aroztegiaren inguruan, baina literaturak ihes egin behar al dio problematika sozialari? Kontrakoa egin izan du nobela beltzak: genero horretako literatura gizartearen ur uherretan murgiltzen da eta handik ateratako materialak fikzionatzen ditu, kritika soziala osagai gisa erantsiz. Ikasleei eleberri beltza zer den erakustea zuten xede, hain zuzen, Lekarozko institutuan; eta gertuko adibide batek gazteak erakarri zitzaizkela iruditu zitzaizkien. Ezagunak egiten zaizkien lekuetan dabilta *Telleria eta gero, zer?*-eko pertsonaiak; gatazka aktuala baten antzekoa agertzen da; eta bailarako gazteak erabiltzen duten euskararen tankera du testuak. Argudio horiekin esplikatzen dio institutuak Nafarroako Hezkuntza Kontseilariari eleberria aukeratu izana. Gogora ekarri dute, halaber, Praten nobelaz gain Jon Arretxeren *Xahmaran* (Erein, 2009) eta Alberto Ladron Aranaren *Piztiaren begiak* (Elkar, 2012) direla irakasgai horretako beste irakurgaiak aurten, genero beltzeko liburuak horiek ere.

Baztanen sustraituta dagoen tradizio literario batekin konektatzen du ikasketa-programak: esaterako, Elizondoko Mariano Izeta idazlearen *Dirua galgarri* (1962, Auspua), euskarazko nobela poliziakoaren aitzindarietako bat izan zen. Gotzon Garateren *Elizondoko esku-*

titzak (1977), Jon Bidart detektibea protagonista duen bigarren eleberria ere, Baztanen kokatua dago. Eta hari horri tiraka, 2014tik antolatzen dute bailaran (H)ilbeltza, Euskal Nobela Beltzaren Astea. Aurtengo edizioa urtarilaren 15etik 21era egin dute eta urtez urte fama hartzen ari da, Euskal Herri osoko idazle esanguratsuak eta nobela beltzaren zaleak erakarrit.

Eta hor dago istorioaren korapiloa. Alberto Catalan UPNko bozeramaileak, parlamentuan gaiaz eztabaidatu zenean, adierazpen susmagarria egin zuen: “Baztango nobela beltzari buruz hitz egiten da. Bai, noski. Zergatik ez da Dolores Redondoren trilogia gomendatzen? Hori ere Baztanen girotua dago eta eragiten ari da jende asko Baztanera joatea, hiru nobelak gertatzen diren lekuak ezagutzera”. Badirudi eskuin erreionalistak badituela lehentasun literarioak: Redondoren liburuak bai, euskal nobela beltzik ez.

Azken paragrafoaraino ez da detektiberik azaldu istorio honetan, baina hara, hemen dator lasterka, edizioa itxi aurretik pista garrantzitsu bat eman behar digula esanez: “Dolores Redondori buruzko informazioaren bila aritu nauk eta aurkitu diat elkarrizketa bat...”, arnasa hartzeko eten du solasa; “... TVEko *Página Dos* programan egin ziotean”, erantsi du, eta pantaila jarri digu muturren aurrean: eserita agertzen da Redondo paraje bukoliko baten erdian, aurkezlea parean duela. Bien atzean, eraikin bat. “*Palacio de Arozteguia, Lekaroz*”, zehazten du grafismoak. “Honek dena esplikatzen dik”, dio detektibeak. Zer esan nahi duen galdetu diogu. “Joder, ba argi zago: Aroztegiako operazioa errazago pasatzen duk fenomeno kultural batekin justifikatuta. Baina klaro, horretarako Baztan idiliko bat behar ditek, Basajaun, Tartalo eta kapitaleko turistak ekartzeko gauza horiek, ez proiektua kritikatzen duten nobelak. Ez al duk ikusten?”. Tira, tira, hobe izango da kontua hemen uztea, konspirazio-teoria baten itxura hartu baino lehen. “Hik ikusiko duk. Baina uste nian nobela beltzaz ari ginela: batzuetan errealtateak fikzioaren bidez agertu behar dik, zertarako kontratatutau nauzue bestela?”. Ez dugu jakin zer erantzun. Isiltasun deseroso baten ondoren, zigarro bat piztu du, gabardinarekin lepoa jaso; eta erredakziotik aterata da, kale ilunera. ■

» **ALBERTO CATALAN (UPN):**
“Zergatik ez dute Dolores Redondoren trilogia gomendatzen Lekarozko institutuan?”

» **Aroztegia jauregiko proiektu urbanistikoak polemika eragin du Baztanen. Baina literaturak ihes egin behar al dio horri?**